

Ainevaldkond „SOTSIAALAINED“

1. Üldalused

1.1. Ainevaldkonna kirjeldus

Sotsiaalainetes käsitletakse inimese ja ühiskonna toimimist minevikus ning tänapäeval.

Õppe korraldamisel lähtutakse Eesti riikliku iseseisvuse tunnustamisest, eesti kultuuri traditsioonide, Euroopa ning maailma kultuuri ja teaduse põhisaavutuste väärtustamisest ning riikliku õppekava üldosas sätestatud põhimõtetest. Sotsiaalainete õppimine aitab arendada tervikpilti ühiskonnast ning kujundab oskust mõista minevikunähtuste alusel toimuvat arengut. Sotsiaalainete vahendusel areneb võime näha ühiskonna arengus erinevaid seoseid ning teha teadlikke valikuid, lähtudes ühiskondlikest väärtustest, normidest ja reeglitest; toimida kõlbelise ja vastutustundliku inimesena ning ühiskonnaliikmena. Sotsiaalainete teemade käsitlemisega toetatakse soolise võrdõiguslikkuse edendamist ühiskonnas.

1.2. Valdkonnapädevus

Sotsiaalainete pädevusega taotletakse õppija toimetulekut iseendaga, suutlikkust toimida lähikonnas, valmisolekut ja oskust olla aktiivne ja vastutustundlik kodanik, oskust mõtestada ühiskondlike suhteid minevikuühiskondades lähtuvalt ajaloolisest kontekstist ja üldinimlikest väärtustest. Sotsiaalainete õpetamise kaudu taotletakse, et gümnaasiumi lõpuks õpilane:

- tunneb huvi kogukonna, rahva ja maailma arengu vastu, mõistab ühiskonnas toimunud ja toimuvate muutuste põhjusi, tagajärgi ja seoseid;
- tunneb huvi enda arengu vastu, hindab ennast adekvaatselt, analüüsib oma võimalusi, usub endasse ja kavandab oma tulevikku, võtab vastutuse oma tuleviku kujundamise eest, väärtustab loovust ja ettevõtlikkust ning arendab endas neid omadusi ja pädevusi;
- austab demokraatiat ja inimõigusi, teab oma õigusi ja kohustusi, järgib seadusi, üldinimlikke väärtusi ja üldtunnustatud käitumisnorme, kujundab oma arvamuse ning on vastutustundlik ja aktiivne ühiskonnaliige, on lojaalne Eesti riigile;

- valdab infootsimise meetodeid, hindab kriitiliselt allikate usaldusväärsust ja teabe sisu; väärtustab teaduspõhist maailmapilti;
- aktsepteerib inimeste individuaalseid erinevusi, kultuurilist ja maailmavaatelist mitmekesisust, suhtub neisse sallivalt, kui need pole inimväärikust alandavad või inimsusevastased;
- tunnetab oma rolli Eesti kultuuripärandi hoidja ja kandjana, väärtustab inimkonna kultuuripärandit ja aktsepteerib kultuurerinevusi;
- hoolib endast ja teistest, järgib tervislikke eluviise, käitub turvaliselt enda ja teiste inimeste suhtes, hoiab keskkonda, on teadlik tarbija;
- võtab vastutuse inimesena, kodanikuna, perekonna- ja ühiskonnaliikmena.
- Käitub vastutustundliku digitaalse kodanikuna ning oskab kohaneda kiiresti muutuvast tehnoloogiarikas maailmas.

Sotsiaalainete eesmärk lähtuvalt Narva Eesti Gümnaasiumi väärtustest on kujundada inimene, kes...

I ... on eestimeelne ehk

- on lojaalne Eesti riigile omades tugevat Eesti riigiidentiteeti;
- väärtustab Eesti minevikupärandit ja oskab teha seoseid Eesti ajaloo ja tänapäeva vahel.

II ... on julge ehk

- on ettevõtlik, kartmata võimalikke tagasilööke;
- astub vajadusel välja ühiskonna üldtunnustatud normide kaitseks;
- kehtestab end vajadusel ühiskonnas aktsepteeritud sotsiaalseid oskusi kasutades, ebasoodsas olukorras.

III ... on hooliv ehk

- kasutab empaatiat teiste inimeste suhtes otsuste langetamisel;
- käitub ühiskondlike väärtuste suhtes (nt kultuuripärand, ühishüvelised ressursid jne) vastutustundlikult ja säästvalt;
- väärtustab tervist säästvat elustiili.

IV ... väärtustab koosloomet ehk

- on avatud koostööks;
- omab koostööks vajalikke sotsiaalseid oskuseid.

1.3. Ainevaldkonna õppeainete kohustuslikud kursused ja valikkursused

Ainevaldkonna õppeained on ajalugu, inimeseõpetus, ühiskonnaõpetus. Õppeained jagunevad kohustuslikeks ning valikkursusteks. Sotsiaalainete valdkonna ainekavades esitatud taotletavate õpitulemuste ja õppesisu koostamisel on aluseks võetud kohustuslike kursuste arv kooliastmes. Valikainete teemad ja sisu võivad aastati

varieeruda sõltuvalt õpetajate võimalustest, majaväliste lektorite olemasolust ning õpilaste huvidest. Valikainete kursusepassid kinnitatakse eraldi direktori käskkirjaga.

Kohustuslike kursuste arv õppeainete kaupa on:

- ajalugu – 6 kursust „Üldajalugu“, „Eesti ajalugu I (kuni 16. ja 17. sajandi vahetuseni)“, „Eesti ajalugu II (kuni 19. sajandi lõpuni)“, „Lähiajalugu I – Eesti ja maailm 20. sajandi esimesel poolel“, „Lähiajalugu II – Eesti ja maailm 20. sajandi teisel poolel“, „Lähiajalugu III – 20. sajandi arengu põhijooned: Eesti ja maailm“;
- inimeseõpetus – 1 kursus: „Perekonnaõpetus“;
- ühiskonnaõpetus – 2 kursust: „Ühiskonna areng ja demokraatia“, „Majandus ja maailmapoliitika“;
- riigikaitseõpetus – 1 kursus

Kohustuslikud kursused õppeainete kaupa

	G1	G2	G3
Üldajalugu	2		
Eesti ajalugu I	2		
Eesti ajalugu II		2	
Lähiajalugu I		2	
Lähiajalugu II			2
Lähiajalugu III			2
Ühiskonnaõpetus			2
Perekonnaõpetus			1
Riigikaitse			1

1.4. Võimalusi valdkonnasiseseks ja -üleseks lõiminguks, üldpädevuste arengu toetamiseks ja õppekava läbivate teemade käsitlemiseks

Sotsiaalainete valdkonnasisest ja ainevaldkonnaülest lõimingut korraldatakse järgmiselt:

Lõimingu eesmärk	Lõimingutsentrum	Lõimingu korraldus
Mõtestamata teemakäsitluste dubleerimiste	Õpitulemused	Õpetajate koostöö (plaanipärased ja vajaduspõhised arutelud,

vähendamine; aja võitmine süvendatud õppe jaoks		õppematerjalide jagamised jms.)
Seoste loomine igapäevaeluga; õpitud teadmiste-oskuste rakendamine	Teema	Õpetajate koostöö AHHA nädalal
Seoste loomine valdkonnasiseste teadmiste vahel	Õpitulemus	Ühiskonnaõpetuse ja ajalooõpetuse seostatud käsitlus kursusel Lähiajalugu III

Olenevalt võimalustest võib kool pakkuda valikkursusi ja projekte, mida siin ei kirjeldata ja mis tekivad kooli partnerite ja õpetajatega koostöös. Lisaks valikkursustele toetab valdkonnapädevusi kooli silmaringiloengud, ahhaa-nädalal toimuvad õpiprojektid, huvitegevus.

Täpsemalt kirjeldatakse ainetevaheline lõiming ainekavas ja/või konkreetse kursuse kursusepassis. Ainevaldkonnaülesed valikkursuste kursusepassid kinnitatakse eraldi direktori käskkirjaga.

1.5. Õppe kavandamine ja korraldamine

Õppetegevus on õppijakeskne, toetab õpimotivatsiooni hoidmist ja õpilaste kujunemist aktiivseiks ja iseseisvaiks õppijaiks ning loovaiks ja kriitiliselt mõtlevaiks ühiskonnaliikmeiks, kes suudavad teha valikuid, võtta vastutust oma õppimise eest ja tulevad toime muutunud olukorras ning on valmis kavandama oma edasist haridusteed.

Õppetegevuse kaudu laiendatakse ainevaldkonna teadmisi ja kujundatakse oskusi. Ajalooõpetus on valdavalt uurimispõhine, kasutatakse esmaseid ja teiseseid allikaid. Kõikides sotsiaalvaldkonna ainetes tuleb lisaks põhiteemadele käsitleda ka ühiskonnas asetleidvaid muutusi ning kasutada õppe ilmestamiseks näiteid ümbritsevast elust.

Õppetöö korraldamisel juhendatakse muuhulgas kooli fookusteemadest ja õppekava üldosas kirjeldatud õpetajate koostöö põhimõtetest, seejuures:

- on kooli väärtustest suuremas fookuses eestimeelsus;
- kasutatakse muuhulgas lõimitud aine- ja keeleõppe meetodeid ja eelistatakse meetodeid, mis võimaldavad õpilastel aktiivset keelekasutust nii suuliselt kui ka kirjalikult;

- pööratakse erilist tähelepanu allikakriitiliste oskuste arendamisele;
- tundlike teemade käsitlemisel võetakse arvesse vastuoluliste narratiivide olemasolu, adresseeritakse neid allikakriitiliselt toetudes Eesti üldhariduskooli alusväärtustele.
- uurimusliku õppe korraldamisel tehakse koostööd piirkonna asutuste ja organisatsioonidega (Narva Muuseum, Narva Eesti Selts, Narva kunstiresidentuur jt), samuti ka üle-eestiliste (Mondo, Eesti Väitlusselts, Eesti Rahva Muuseum jm) ning rahvusvaheliste asutuste ja organisatsioonidega.
- ollakse kursis uute teadusuuringutega, et saada tuge õpetamise kvaliteedi tõstmisel.

Õpetaja koostab iga kursuse kohta kursusepassi, milles kirjeldab kursuse täpsema sisu, õppevormid, praktilised tööd. Kursusepassi sisu on õpilastele kättesaadav Stuudiumis kursuse päevikus.

1.6. Hindamine

Õpitulemuste tagasisidestamine ja hindamine lähtub kooli õppekava üldosas kirjeldatust.

Hindamise alus on valdkonna ainekavades kirjeldatud õpitulemused. Ainealaste teadmiste ja oskuste kõrval antakse tagasisidet ka üldpädevuste arengu ning väärtushoiakute ja -hinnangute kujunemise kohta. Hoiakute kujunemisele antakse tagasisidet suunavate ja toetavate sõnaliste hinnangute abil.

Õpilasele on iga kursuse alguses teada, mida ja millal hinnatakse, milliseid hindamisviise kasutatakse ning millised on hindamise kriteeriumid. Hindamise aluspõhimõtted täpsustatakse iga aine puhul kursusepassides.

Arutluste, juhtumianalüüside, loominguliste tööde ja projektülesannete puhul hinnatakse arvamuste ja seisukohtade argumenteeritust, seostatust ja veenvust, õpilase seisukohtadele mineviku sündmuste, ühiskonnas ja maailmas toimuva kohta antakse sõnalist kirjeldavat tagasisidet.

Praktiliste ja loominguliste ülesannete sooritamisel hinnatakse nii protsessi kulgu kui tulemust, probleemide märkamise ja analüüsi oskust, suutlikkust rakendada teoreetilisi teadmisi praktiliselt õpituatsioonis.

Kirjalikke ülesandeid hinnates arvestatakse eelkõige töö sisu, kuid pööratakse tähelepanu ka õpilase keelekasutusele, sh erialaste terminite, isiku-, riikide- ja kohanimede, rahvusvaheliselt aktsepteeritud lühendite õigele kasutusele ja õigekirjale,

mida arvestatakse hindamisel vastavalt ülesande eesmärgile ja kokkulepitud hindamiskriteeriumidele.

Väitluses hinnatakse oskust kuulata aktiivselt teise osapoole väiteid ning oskust esitatud väidetele tõenduspõhiste argumentidega vastata. Väitluse korraldamisel võib kasutada erinevaid formaate, näiteks:

- keskkoolide võistlusformaat vm Eesti Väitlusseltsi poolt võistlustel jm väitlusüritustel kasutatav formaat
- näidiskohtuistung;
- muu simulatsioon või rollimäng, mis sisaldab rollikonflikti

1.7. Õppekeskkond

Õppekeskkond kujundatakse viisil, kus luuakse kultuuritundlik, üksteist austav, kaasav, vastastikku hooliv ja toetav, turvaline, kiusamis- ja vägivallavaba õppekeskkond, mis rajaneb usalduslikel suhetel, sõbralikkusel ja heatahtlikkusel ning kus märgatakse ja tunnustatakse õpilase pingutusi ja õpiedu. Aktsepteeritakse erinevate seisukohtade olemasolu, arutletakse nende üle ning hinnatakse neid lähtudes allikatest, tõenduspõhistest faktidest ning demokraatliku ühiskonna aluspõhimõtetest.

Iga-aastaselt toimuvad õppekäigud järgnevasse asutustesse:

- G1 – Eesti Rahva Muuseum
- G2 – Narva Muuseum, Vaivara muuseum (vm sõjaajaloo alane muuseum)
- G3 – Vabariigi Valitsus (Stenbocki maja)

Võimalusel organiseeritakse kord aastas kooli stendinäitus, mis on seotud mõne järgneva päevaga:

10. detsember – rahvusvaheline inimõiguste päev

27. jaanuar – Holokausti mälestuspäev

Jooksvalt läbi aasta - Eesti ajaloo teemaline stendinäitus

2. Ainekavad

AJALUGU

Õppeaine kirjeldus, sh lõimingu võimalused

Ajalooõpetuse eesmärk on kujundada õppijaid, kes on suutelised analüüsima ja mõistma maailma, milles nad elavad, ning tunnevad asjaolusid ja sündmusi, mis on maailmas juhtunud. Ajalooõpetuses omandavad õpilased kultuuriruumis orienteerumiseks teadmisi oma kodukoha ning maailma minevikust ja kultuuripärandist ning erinevatest väärtussüsteemidest. Aine vahendusel hakkab õpilane teadvustama, analüüsima, kriitiliselt hindama ja tõlgendama minevikusündmusi ning -protsesse, nende omavahelisi seoseid ja seoseid tänapäevaga ning ajaloosündmuste erineva tõlgendamise põhjusi.

Ajalooõpetus toetab ajaloolise mõtlemise kujunemist. Ajalooline mõtlemine tähendab suutlikkust märgata tähenduslikkust ajaloos, oskust kasutada esmaallikaid tõendusmaterjalina, tunda ära muutusi ja ajaloosündmuste järjepidevust, analüüsida põhjusi ja tagajärgi, tajuda ajaloolist konteksti ja mõista ajalooliste tõlgenduste eetilist mõõdet.

Ajalooõpetus aitab õpilasel omandada kultuuriruumis ning ajalookeskkonnas orienteerumiseks vajalikke teadmisi ja oskusi ning teadvustada ja analüüsida minevikunähtuste muutlikkust, tõlgendatavust, omavahelisi seoseid ning seoseid tänapäevaga ning kujundada arusaam, et minevikku pöördumata on raske mõista tänapäeva, nt kriisikollete olemust, Eesti ajaloo sõlmküsimumi, võõrvallutustega kaasnenud mõju erinevatel ajaperioodidel.

Õpitakse väärtustama kohalikku kultuuripärandit, inimeste iseotsustamise õigust ja vabadust, analüüsima eetilisi valikuid ja mõistma hukka agressiooni ja okupatsiooni ning inimsusevastaseid kuritegusid. Käsitletakse inimeste igapäevaelu ja maailmapilti, ühiskonda, kultuuri ja mõtteviisi, sh väärtushinnangute muutumist, ning ajaloolisi isikuid ja sündmusi, lähtudes mitmeperspektiivsuse põhimõttest, mis tähendab erinevate vaatenurkadega arvestamist.

Üldpädevuste arendamisel on fookuses sotsiaalne- ja kodanikupädevus ning kultuuri- ja väärtuspädevus

Läbivate teemade abil luuakse lõimingu õpilase üldpädevuste ja õppeainete ülestevädevuste saavutamiseks. Ajaloos on läbivatest teemadest fookuses kultuuriline identiteet ning väärtused ja kõlblus

Ajalooõpetuses hinnatakse õpilaste teadmisi ja oskusi tähtsamate ajaloosündmuste ja -nähtuste analüüsi nõudvate ülesannete kaudu. Allikaanalüüsi puhul hinnatakse allikast olulise info leidmist, selle tõlgendamist ja võrdlemist, kommenteerimist ning usaldusväärse üle otsustamist. Arutluse puhul hinnatakse kirjutise vastavust teemale, ajastu- ja teemakohaste faktide teadmist, analüüsi, võrdlemise, seoste loomise ja järelduste tegemise oskust ning isikliku suhtumise väljendamist põhjendatud hinnangute kaudu.

Ajalooõpetuses jagunevad kohustuslikud kursused:

- G1 – 2 kursust, „Üldajalugu“ ja „Eesti ajalugu I (kuni 16. ja 17. sajandi vahetuseni)“;
- G2 – 2 kursust, „Eesti ajalugu II (kuni 19. sajandi lõpuni)“, „Lähiajalugu I – Eesti ja maailm 20. sajandi esimesel poolel“;
- G3 – 2 kursust, „Lähiajalugu II – Eesti ja maailm 20. sajandi teisel poolel“, „Lähiajalugu III – 20. sajandi arengu põhijooned: Eesti ja maailm.“

Gümnaasiumi lõpuks taotletavad teadmised, oskused, hoiakud

Ajaloo kursuste läbimisega taotletakse järgmisi teadmisi, oskusi ja hoiakuid;

- ajas orienteerumise oskus; oskus leida, analüüsida ja mõista seoseid ning mõtestada sündmuste ja nähtuste ajaloolise tausta kujunemist;
- ajaloomõistete tundmine ja kontekstis kasutamise oskus; erialase sõnavara laienemine;
- ajaloo kohta küsimuste esitamise ning neile vastates erinevate lahenduste pakkumise oskus;
- funktsionaalne kirjaoskus, kriitilise mõtlemise oskus, arutlusoskus, järelduste tegemise ja seoste loomise ning oma seisukoha kujundamise ja põhjendamise oskus;
- empaatia, oskus asetada end kellegi teise olukorda ajastut arvestades, koostöö- ja konfliktilahendusoskus;
- allikaanalüüsi ja ajalookaardiga töötamise oskus, erinevatest teabeallikatest info leidmise, kasutamise, kriitiline hindamise ja analüüsi oskus, allika usaldusväärse hindamise oskus;
- suulise ja kirjaliku eneseväljenduse, referaadi ja ajaloo uurimistöö koostamise oskus, oskus kasutada IT-vahendeid info hankimiseks ja tulemuste esitlemiseks.

Oskuste kujundamine ajalooõpetuses on pidev protsess ning see toimub erinevate õppeteemade käsitlemise kaudu. Oskuse eeldatavat saavutustaset kirjeldatakse gümnaasiumi lõpus õpitulemustena.

Kursus "Eesti ajalugu I"

Õppesisu

- Muinasaja allikad ja nende uurimine
- Vadjalaste ja isurite kultuurijäljed Narva piirkonnas
- Eesti esiaja lõpul. Suhted naabritega: idaslaavlased, balti hõimud, viikingid. Rahvusvaheliste kaubateede kujunemine ja Eesti.
- Eesti ühiskond esiaja lõpul: sotsiaalne kihistumine. Maakonnad ja kihelkonnad. Linnused. Külad ja elamud.
- Muistne vabadusvõitlus: Balti risticsõdade põhjused. Muistse vabadusvõitluse kulg. Eestlaste lüüasaamise põhjused ja tagajärjed. Henriku Liivimaa kroonika ajalooallikana.
- Vana-Liivimaa riigid: riiklik korraldus ja poliitiline kaart. Seisused. Maapäev. Vana-Liivimaa riikide omavahelised suhted ja suhted naabritega. Jüriöö ülestõus, selle põhjused ja tagajärjed.
- Keskaja ühiskond Eestis: läänikorraldus. Mõisate rajamine. Sunnismaisuse ja teoorjuse kujunemine. Keskaegsed linnad Eestis fookusega Narvale: linnade valitsemine. Käsitöö, kaubandus, Hansa Liit. Gildid ja tsunftid. Eluolu linnas.
- Kirik ja kultuur: vaimulikud ordud ja kloostrid.
- Tugeva keskvoimuga riikide kujunemine Läänemere regioonis.
- Reformatsioon Eestis: haridusolud. Eestikeelse trükisõna algus.
- Liivi sõda: Vana-Liivimaa asend Läänemere regioonis. Liivi sõja eellugu, kulg ja tulemused.
- Eesti kolme kuningriigi valduses: riiklik korraldus ja poliitiline kaart. Vastureformatsioon.
- Kultuuri areng: Balthasar Russowi kroonika ajalooallikana. Reformatsiooni ja vastureformatsiooni mõju vaimuelule.
- Narva varauusajal

Ainekursuse läbinud õpilane

- teab tähtsamaid Eesti esiaja perioode; mõistab muististe kui ajalooallikate eripära
- kirjeldab inimeste eluolu Narva piirkonnas ja toob näiteid inimeste tegevusaladest ja nende muutustest esiajal
- iseloomustab esiaja eestlaste suhteid naaberrahvastega ning vastastikuseid mõjutusi;
- kirjeldab Eesti halduskorraldust ja majanduse arengut esiaja lõpul
- seletab ja kasutab kontekstis mõisted arheoloogiline kultuur, muistis, muinaslinnus, kalme, maakond, kihelkond, malev, animism
- analüüsib Balti risticsõja põhjusi, kulgu ja tulemusi erinevate osaliste vaatenurgast
- tunneb muutusi Vana-Liivimaa riiklikus korralduses ja poliitilisel kaardil; iseloomustab suhteid naaberriikidega

Üldpädevustest on fookuses kultuuri- ja väärtuspädevus, mille olulisemaks tulemuseks on, et õpilane väärtustab Narva piirkonna nõo silmale nähtamatut pärandit (Punaarmee poolt hävitatud linna keskaegne ja varauusaegne hoonestus; Narva tähtsus piirilinnana muinas-, kesk- ja varauusajal.

Kursus "Eesti ajalugu II"

Õppesisu

- Rootsi keskvoim ja baltisaksa aadel. Narva Rootsi kuningavõimu ajal.
- Majanduslik areng: talurahva õiguslik seisund ja majanduslik olukord. Reduktsioon ja selle tulemused. Manufaktuuride teke. Kaubandus.
- Vaimuelu ja kultuur: luterlus riigiusuna. Esimesed gümnaasiumid. Ülikooli asutamine Tartus. Rahvaharidus. Eestikeelse kirjasõna levik.
- Põhjasõda: Põhjasõja põhjused, kulg ja tulemused. Narva Põhjasõjas
- Rahvastikuprotsessid Eestis 16.–18. sajandil. Sõdade, haiguste, olmetingimuste ja näljahädade mõju rahvastikule.
- **Balti erikord:** Vene keskvoim ja baltisaksa seisuslik omavalitsus. Talurahva õiguslik seisund ja majanduslik olukord. Asehalduskord.
- Vaimuelu 18. sajandil: baltisaksa kultuur ja talurahvakultuur. Rahvaharidus. Pietism ja valgustus.
- Moderniseeruv Euroopa: industriaalühiskonna kujunemine, rahvuslik liikumine. Venemaa 19. sajandil ja 20. sajandi algul.
- Talurahva vabanemine: pärisorjuse kaotamine Eestis. Talurahva omavalitsuse kujunemine. Talude päriksostmine. Usuvahetusliikumine. Tööstuse areng. Erinevused Põhja- ja Lõuna-Eesti arengus.
- Ärkamisaeg: eelärkamisaeg. Estofiilid. Tartu ülikool 19. sajandil. Eesti haritlaskonna kujunemise algus. Seltsiliikumine. Tähtsamad rahvusliku liikumise ettevõtmised ja nende eestvedajad, erimeelsused eesmärkide saavutamisel.
- Moderniseeruv Eesti: majanduse areng. Raudteede ehitamine, selle mõju majanduslikule ja sotsiaalsele arengule. Suurtööstuse kujunemine. Põllumajanduse areng. Talurahva kihistumine. Ülevenemaaliste seaduste laienemine Eestile. Venestusaja mõju haridusele, kultuurile ja rahvuslikule liikumisele. Rahvusliku professionaalse kultuuri kujunemine. Uus rahvuslik tõus. Poliitilised rühmitused Eestis. 1905. aasta sündmused ja nende mõju ühiskonnale.

Ainekursuse läbinud õpilane

- teab, kuidas toimus Rootsi võimu järkjärguline kehtestamine kogu Eesti alal
- kirjeldab talurahva õigusliku ja majandusliku olukorra muutumist Rootsi ajal
- mõistab luterluse mõju ning Rootsi aja tähtsust eesti kultuuri ja hariduse arengus, ajaloos ning tänapäeval

- selgitab Põhjasõja põhjusi, tulemusi ja mõju
- iseloomustab Balti erikorda ning selle mõju Eesti arengule
- analüüsib Euroopa valgustusideede mõju Eesti vaimuelule
- mõistab ärkamisaja tähendust ja tähtsust ning selle mõju kodanikuühiskonna kujunemisele Eesti ajaloos;
- seletab ja kasutab kontekstis mõisteid estofiil, ärkamisaeg, rahvuslik liikumine, venestamine, Aleksandrikool
- iseloomustab rahvusliku liikumise eeldusi ja seoseid Euroopaga;
- teab, millised olid tähtsamad rahvusliku liikumise ettevõtmised ning kes olid rahvusliku liikumise eestvedajad; analüüsib allikate alusel rahvusliku liikumise ettevõtmisi ja ideid;
- iseloomustab muutusi Eesti ühiskonnas ja ühiskondlik-poliitilise mõtte arengut 19. sajandi lõpul ning loob seoseid omariikluse kujunemisega;

Nii ainevaldkonna sisest kui ka valdkonnaülest lõimingut korraldatakse käesoleva ainekava punkt 1.4 põhimõtete järgi.

Kursus "Üldajalugu"

Õppesisu

Vanaaeg

- Kreeka linnriigid ja kultuur
- Rooma riigi teke, Rooma ühiskond ja eluolu
- Ristiusu teke ja levik ning tõus riigiusuks
- Antiiktsivilisatsioonide saavutused ja tähtsus maailma ajaloos

Keskaeg

- Ühiskond ja eluolu: läänikord. Feodaalide ja talurahva eluolu. Rüütlikultuur. Linnaühiskond: kaubandus, käsitöö, valitsemine. Islami teke ja levik
- Ilmalik võim ja vaimulik autoriteet

Uusaeg

- Uue maailmapildi kujunemine
- Absolutism ja parlamentarism
- Prantsuse revolutsioon ja Napoleoni sõjad, nende mõju Euroopale
- Industriaalühiskond: tööstuslik pööre, industriaalühiskonna tunnused. Maailmamajandus, teaduse ja tehnoloogia areng uusajal.

Ainekursuse läbinud õpilane

- teab ajaloo perioode, neile iseloomulikke tunnuseid ja vaimulaadi ajaloolises arengus;

- mõistab inimese, ühiskonna ja kultuuri olemuslikke seoseid erinevatel ajaloo perioodidel, analüüsib väärtushinnangute ja väärtusruumi muutumist ajas;
- teab Euroopa ja maailma ajaloo pöördelisi sündmusi ja protsesse, mõistab nende tähtsust ja mõju ühiskonna arengus;
- selgitab, millest sõltus eri ajastutel inimeste sotsiaalmajanduslik Euroopas;
- teab Euroopa suurriikide ja Ameerika Ühendriikide kujunemislugu;
- toob näiteid demokraatia kujunemisloost;
- analüüsib demokraatia avaldumist ühiskonnaelus ja poliitikas;
- rekonstrueerib minevikus elanud inimese elu, arvestades ajastu eripära ning inimese sotsiaalset ja kultuuritausta, rakendades empaatiat
- iseloomustab ja võrdleb ajastuid erinevate ühiskonnaelu valdkondade kaudu
- teab Euroopa ja maailma ajaloo pöördelisi sündmusi ja protsesse, mõistab nende tähtsust ja mõju ühiskonna arengus
- toob näiteid ajaloost, kuidas üksikisiku valikud on muutnud arusaamasid ühiskonnas tervikuna või kitsamas valdkonnas
- tõlgendab ajaloosündmusi allikatele tuginedes erinevast vaatenurgast;
- mõistab, et nii ajalooallikas kui ka ajaloonarratiiv on mõjutatud selle autorist, loomise asjaoludest, ajastust ning tõlgendajast;
- selgitab näidete varal sündmuste või protsesside erineva tõlgendamise põhjusi ning ühekülgse ajalookäsitluse tagajärgi;
- eristab fakti arvamusest, hindab allikaid kriitiliselt, tunneb ära valeuudise;
- märkab minevikupärandit ja väärtustab seda ajalooallikana, mõtestades selle tähendust;
- toob näiteid erinevate kunstistiilide avaldumisest;
- analüüsib näidete toel, kuidas loodus on mõjutanud inimtegevust ning inimtegevus loodust;
- leiab ja analüüsib kriitiliselt ajalooteavet sisaldavat infot, hindab allikate usaldusväärsust ning kasutab erinevaid teabeallikaid eesmärgipäraselt.

Nii ainevaldkonna sisest kui ka valdkonnaülest lõimingut korraldatakse käesoleva ainekava punkt 1.4 põhimõtete järgi.

Kursus „Lähiajalugu I”

Õppesisu

- Maailm I maailmasõja eel, rahvusvahelised suhted.
- Esimene maailmasõda, muutused poliitilisel kaardil, olmes, kultuuris, Eesti iseseisvumine.
- Vabadussõda!
- Kahe maailmasõdade vaheline periood, demokraatia areng, diktatuuride esiletõus, majandus, Eesti vabariik.
- Teine maailmasõda, muutused poliitilisel kaardil, olmes, kultuuris, Eesti

sõjatandrina, iseseisvuse kaotus.

Ainekursuse läbinud õpilane

- Kirjeldab ja analüüsib I maailmasõja põhjuseid ja tagajärgi. Tunneb I maailmasõja sündmuste käiku.
- Kirjeldab suurriikide arenguhooni ja rolli muutumist rahvusvahelistes suhetes.
- Teab suurriikide sõjalis-poliitilisi blokke ning analüüsib Antanti ja Kolmikliidu taotlusi.
- Tunneb maailma poliitilist kaarti enne I maailmasõda: näitab kaardil suurriikide sõjalistesse blokkidesse kuuluvaid riike, koloniaalimpeeriume.
- Analüüsib Eesti omariikluse saavutamise eeldusi ja protsessi.
- Kirjeldab Eesti Vabadussõja tähtsamaid sündmusi ning kirjeldab sõja käiku kaardil.
- Mõistab Vabadussõja olulisust Eesti Vabariigi iseseisvuse püsijäämisel.
- Analüüsib ning võrdleb rahvusvahelisi suhteid 1920. ja 1930. aastail ning teab muutuste põhjusi.
- Analüüsib ning võrdleb demokraatlikku ja totalitaarset ühiskonda.
- Iseloomustab Teise maailmasõja põhjusi ja tagajärgi; kirjeldab sõjategevust kaardil.
- Analüüsib Eesti rahva võimalusi ja valikuid teises maailmasõjas.

Nii ainevaldkonna sisest kui ka valdkonnaülest lõimingut korraldatakse käesoleva ainekava punkt 1.4 põhimõtete järgi

Kursus "Lähiajalugu II"

Õppesisu

- Külma sõda
- Demokraatlik maailm pärast Teist maailmasõda
- NSVL ja kommunistlik süsteem

Ainekursuse läbinud õpilane

- mõistab nüüdisaega läbi 20. sajandi II poolel toimunud sündmuste narratiivi;
- tunneb huvi mineviku vastu ja teadvustab enda võimalusi mineviku uurijana, määratleb end oma rahva liikmena, eurooplasena, maailmakodanikuna, arendab empaatiavõimet ning analüüsib ja korrigeerib oma vajakajäämisi sel teel;
- leiab ja analüüsib kriitiliselt ajalooteavet sisaldavat infot, hindab allikate usaldusväärsust ning kasutab erinevaid teabeallikaid eesmärgipäraselt;

- väljendab eesti keeles oma teadmisi ja oskusi nii suuliselt kui ka kirjalikult ning kaitseb argumenteeritult oma seisukohta;
- iseloomustab suurriikide arenguhooni ja rolli muutumist rahvusvahelistes suhetes;
- tunneb maailma poliitilist kaarti ja toimunud muutusi XX sajandi II poolel;
- iseloomustab maailma majanduse arenguhooni; analüüsib teaduse ja tehnika mõju;
- analüüsib Eesti ühiskonna olukorda Nõukogude okupatsiooni ajal, seda samuti üksikisiku (rohujuure) tasandil;
- analüüsib ja võrdleb rahvusvahelisi suhteid XX sajandi II poolel;
- analüüsib Eesti iseseisvuse taastamist ning teab riikluse ülesehitamise käiku.

Nii ainevaldkonna sisest kui ka valdkonnaülest lõimingut korraldatakse käesoleva ainekava punkt 1.4 põhimõtete järgi.

Kursus "Lähiajalugu III"

Õppesisu

- Sõja ja rahu küsimus
- Inimsusevastased kuriteod
- Koloniaalimpeeriumite lagunemine
- Islamimaailm, muu maailm

Ainekursuse läbinud õpilane

- mõistab nüüdisaega läbi 20. sajandi lõpu ja 21. sajandi alguse sündmuste narratiivi;
- tunneb huvi mineviku vastu ja teadvustab enda võimalusi mineviku uurijana, määratleb end oma rahva liikmena, eurooplasena, maailmakodanikuna, arendab empaatiavõimet ning korrigeerib oma eksimusi sel teel;
- leiab ja analüüsib kriitiliselt ajalooteavet sisaldavat infot, hindab allikate usaldusväärsust ning kasutab erinevaid teabeallikaid eesmärgipäraselt;
- väljendab eesti keeles oma teadmisi ja oskusi nii suuliselt kui ka kirjalikult ning kaitseb argumenteeritult oma seisukohta;
- analüüsib ja argumenteerib, mis asjaoludel kujunesid ja muutusid inimeste hoiakud ning väärtushinnangud sõja ja rahu küsimuses 20. sajandi jooksul.
- mõistab inimsusevastaste kuritegude ebainimlikku olemust ning nende taunimise ja vältimise vajalikkust;
- analüüsib uute vastasseisude kujunemist maailmas pärast külma sõja lõppu.
- kirjeldab ja mõistab teiste rahvaste ja kultuuride põhimõtteid ning tavasid, nende ajaloolist narratiivi, samuti erinevate maailmareligioonide (nt kristlus,

islam, judaism) printsiipe.

Nii ainevaldkonna sisest kui ka valdkonnaülest lõimingut korraldatakse käesoleva ainekava punkt 1.4 põhimõtete järgi.

ÜHISKOND

Õppeaine kirjeldus, sh lõimingu põhimõtted kursuste vahel ja aineüleselt, hindamise erisused

Õppeaine omandamisega valmistuvad õpilased toimima teadlike kodanikena demokraatlikus ühiskonnas. Õppeaine käsitleb nüüdisaegse ühiskonna sotsiaalseid suhteid ning protsesse ja tutvustab ühiskonnaelu põhivaldkondade (majanduse, poliitika, õiguse) korraldust ning toimimist. Kõiki valdkondi analüüsitakse nii ühiskonna kui terviku kui ka indiviidi positsiooni ja rollide põhjal. Põhikoolis omandatud teadmisi Eesti riigi ja ühiskonna toimimisest laiendatakse Euroopa ning maailma probleemide käsitlemisega. Eesti ja Euroopa temaatika kõrval arutatakse ka olulisi globaalseid ühiskonnaprobleeme. Õpilane puutub ühiskonnas kokku erinevate eluvaldkondade ja situatsioonidega. Et toetada õpilase sotsialiseerumist ning ühiskondliku kompetentsuse kujunemist, hõlmab ainekava mitmekesiseid teemasid inimõigustest autoriõiguste ja tarbijakaitseni. Kiiresti muutuv ühiskonnas jääb õpetaja ülesandeks pöörata tähelepanu aktuaalsetele teemadele ja probleemidele ning arutada õpilastega nende üle. Seejuures toetatakse nii õpilaste dialoogipidamise oskuse kui ka iseseisva kriitilise analüüsioskuse ja otsustusvõime kujunemist. See aitab õpilastel seada isiklike eluplaane ning mõista erinevate vaadete ja demograafiliste ja sotsiaalmajanduslike tunnustega inimesi.

Üldpädevuste arendamisel on fookuses sotsiaalne ja kodanikupädevus, kultuuri- ja väärtuspädevus, enesemääratlus- ja ettevõtlikkuspädevus.

Läbivate teemade abil luuakse lõiming õpilase üldpädevuste ja õppeainete ülest pädevuste saavutamiseks. Ühiskonnaõpetuses on läbivatest teemadest fookuses väärtused ja kodanikuaktiivsus.

Ühiskonnaõpetuses hinnatakse õpilaste arutlusoskust, erinevate allikate, sh õigustekstide tõlgendamist ja analüüsi, ühiskondlike probleemide analüüsi ja oma seisukoha kujundamise ning selle põhjendamise oskust; aga ka kodanikuvalmidust ja -vastutust ühistegevuses osalemise, ühiskonnaliikmele kohustuslike toimingute, sh vajalike dokumentide täitmise oskuse jt eakohaste ülesannete kaudu. Väitluses hinnatakse oskust kuulata aktiivselt teise osapoole väiteid ning oskust esitatud väidetele tõenduspõhiste argumentidega vastata.

Ühiskonnaõpetuses jagunevad kohustuslikud kursused:

- G3 – 2 kursust, „Ühiskonna areng ja demokraatia“ ja „Majandus ja maailmapoliitika“

Gümnaasiumi lõpuks taotletavad teadmised, oskused, hoiakud

Õpilane

- tunneb riigivorme ja riigi ülesandeid, väärtustab ja järgib demokraatia põhimõtteid, inim- ja kodanikuõigusi, kaitseb oma huve ja õigusi, arvestades teiste inimeste õigusi;
- tunneb nuudis ühiskonna ülesehitust ja ühiskonnaelu valdkondi: majandus, õigus, sotsiaalelu, kultuur, haridus, kommunikatsioon;
- on aktiivne kodanik ja suhestab ennast ühiskonna arenguga, osaleb aktiivselt ja vastutustundlikult ühiskonnaelus, sh kodanikualgatusprojektides koostöös kogukonna, avalikusektori ja teiste partneritega;
- mõistab majanduse toimimise põhialuseid ning tarbija ja ettevõtja rolli, huve ja õigusi ühiskonnas, analüüsib enda majanduskäitumist;
- järgib majandusliku mõtlemise põhialuseid tarbijana;
- mõistab ettevõtluse kui ühiskonna toimimise põhilise alustala rolli ühiskonnas väärtuse loojana, tööandjana, riigi rikkuse tagajana, peamise maksumaksjana ja ühiskonnaelu mõjutajana;
- mõistab riikidevahelise poliitilise, majandusliku ning kultuurisuhtluse põhimõtteid, sise- ja välispoliitilisi toimemehhanisme, tunneb tähtsamaid rahvusvahelisi organisatsioone ja Eesti osa nendes;
- leiab, hindab, süstematiseerib ja kasutab infot kriitiliselt, loob uut teavet, arvestab autoriõiguste ja intellektuaalse omandi kaitsega, oskab leida ja kasutada õigustekste.

Kursus "Ühiskonna areng ja demokraatia"

Õppesisu

- Kommunikatsioon ja infopädevus
- Ühiskond ja selle areng
- Riik ja demokraatlik riigivalitsemine

Ainekursuse läbinud õpilane

- teab riigi toimimise põhimõtteid ja ülesandeid;
- tunneb ja väärtustab demokraatia põhimõtteid, inim- ja kodanikuõigusi ning järgib neid, märkab inim- ja kodanikuõiguste alaseid väljakutseid ühiskonnas ja reageerib nendene oma võimaluste piires;
- mõistab inimeste õigust individuaalsetele, kultuurilistele- ja maailmavaatelistele erinevustele, kui need ei ole inimsusevastased;

- teab valimiste üldisi põhimõtteid, mõistab valimiste tähtsust ühiskonnas ja enda vastutust valijana;
- eristab demokraatlikku ja mittedemokraatlikku otsustusprotsessi nii ühiskonnas kui ka kogukonnas; selgitab näidete põhjal konsensuse, kompromissi ja enamushääletuse erinevust;
- oskab kaitsta oma huve ja õigusi, arvestades teiste inimeste õigusi, ning seisab vastu demokraatlike väärtuste eiramisele;
- selgitab näidete kaudu erinevate ühiskonnaelu valdkondade toimimist ja omavahelisi seoseid;
- hindab adekvaatselt oma eneseteostusvõimalusi ühiskonnas, töö- ja eraelus ning on valmis neid ellu viima;
- teab oma võimalusi tööturul ja arvestab nendega valikute tegemisel; mõistab elukestva õppe olemust ja vajadust;
- mõistab oma võimalusi mõjutada ühiskondlikke protsesse aktiivse kodanikuna nii koolis kui ka väljaspool, mõistab erinevate ühiskonnasektorite koostöö tähtsust;
- analüüsib näidete põhjal kodanikuaktiivsuse mõju kogukonnale või ühiskonnale;
- mõistab Eesti ühiskonna mitmekesisust, arvestab erinevaid arusaamu;
- mõistab indiviidi võimalusi maailmakodanikuna ja selle tähendust;
- mõistab teabe edastamise erinevaid võimalusi ja mõju;
- oskab infot leida, kriitiliselt hinnata, süstematiseerida ja kasutada ning luua uut teavet, arvestades autoriõiguste ja intellektuaalse omandi kaitset;
- oskab leida ja kasutada õigustekste, sealhulgas rahvusvahelisi.

Nii ainevaldkonna sisest kui ka valdkonnaülest lõimingut korraldatakse käesoleva ainekava punkt 1.4 põhimõtete järgi.

Kursus “Majandus ja maailmapoliitika”

Õppesisu

- Majanduse toimimine
- Üleilmastumine ja jätkusuutlik areng

Ainekursuse läbinud õpilane

- mõistab majandusliku mõtlemise põhialuseid ning ettevõtja ja tarbija huve ja õigusi ühiskonnas;
- tunneb riigi eelarve- ja maksupoliitika põhimõtteid, nende mõju üksikisikule ja ühiskonnale;
- väärtustab maksude maksmist kui kodaniku ja ettevõtja panust ühiskonna heaolusse;

- väärtustab säästva majanduse põhimõtteid;
- väärtustab sotsiaalse ettevõtluse ja õiglase kaubanduse põhimõtteid, mõistab üksikisiku tarbimisvalikute mõju nii kohalikul kui ka globaalsel tasandil;
- planeerib oma majanduskäitumist ja teeb otsuseid vastutustundlikult;
- mõistab töösuhteid, väärtustab vastutustundlikku käitumist töötaja ja tööandjana;
- teab, et intellektuaalse omand on seadusega kaitstud;
- teab tähtsamaid rahvusvahelisi organisatsioone ja nende tegevusvaldkondi;
- toob näiteid vastastikuse abistamise põhimõtetest, sh rahvusvaheliste organisatsioonide kaudu;
- teab riikide majandusliku, poliitilise ja kultuurilise koostöö võimalusi, toob näiteid ja mõistab koostöö olulisust;
- teab ja mõtestab aktuaalseid rahvusvahelisi sündmusi, sealhulgas kriisiolukordi;
- analüüsib inimõiguste alaseid väljakutseid maailmas, sealhulgas väikerahvaste õigusi suurriikide koosseisus.

Nii ainevaldkonna sisest kui ka valdkonnaülest lõimingut korraldatakse käesoleva ainekava punkt 1.4 põhimõtete järgi.

INIMESEÕPETUS - PEREKONNAÕPETUS

Õppeaine kirjeldus, sh lõimingu võimalused

Gümnaasiumi inimeseõpetuse kursus keskendub perekonnaelu psühholoogiale, sotsioloogiale, eetikale, perekonnaõigusele, majandamisele ja perekonna rollile ühiskonnas. Kursus toetab õpilase enesearengut, aitab mõtestada ja analüüsida oma rolli perekonnas, arendada vastutustunnet nii isiklikus kui ka ühiskonnaelus.

Perekonnaõpetuse kursus kujundab eelkõige õpilaste enesemääratlus-, sotsiaalse ja väärtuspädevuse arenemist. Õpilane õpib tundma ühiskonnas toimuvaid demograafilisi, sotsiaalseid, majanduslikke ja ajaloolisi protsesse ning nähtusi, mis mõjutavad pereelu struktuure ja protsesse. Õpe valitakse rõhuasetusega elulähedasele ainekäsitlusele, toetades õpilase arusaama õpitava vajalikkusest.

Gümnaasiumi inimeseõpetuse kursus keskendub paarisuhtele, perekonnaga seotud teemadele ning vanemlusele. Õpitakse, kuidas luua ja hoida toetavaid inimsuhteid. Oluline rõhk on perekonna väärtustamisel, enda rolli teadvustamisel suhetes ja

tulevase lapsevanemana. Kujundatakse valmisolekut võtta vastutus oma suhete eest. Kursuse jooksul analüüsitakse ühiskonna mõju perekonnaelule.

Õppe ja metoodika seisukohalt on tähtsad:

- 1) mitmekesised õppemeetodid, sh aktiivõppemeetodid ning praktilised ülesanded;
- 2) üksi- ja ühisõppe võimaldamine;
- 3) õppe sidumine koolivälise ning igapäevaeluga, nt projektitööd, uurimistööd, kohtumised erinevate inimestega jne;
- 4) mitmekesised õpitulemuste kontrollimise ja hindamise vormid.

Perekonnaõpetus kursuse sisu ja vorm toetab kõigi riiklikus õppekavas loetletud üldpädevuste kujunemist, samuti on tihedalt seotud läbivate teemade käsitlemisega.

Perekonnaõpetus lõimub mitmete teiste õppeainetega, näiteks:

- eesti keel - tekstide koostamine korrektset keelt ja õigekirja kasutades, intervjuu läbiviimine
- ajalugu - perekonna ajaloo koostamisel ajaloo perioodide kohta käiva info kasutamine, perekonna traditsioonid, perekonna kujunemise ja arengu ajalooline taust
- bioloogia- inimese anatoomia ja füsioloogia, sõltuvuse olemus.
- ühiskonnaõpetus – käsitletavate teemadega seotud seadusandlus, perepoliitika ja inimõigused inimkaubandus
- matemaatika – pere-eelarve koostamine.
- kunst - tööde kujundamine.

Gümnaasiumi lõpuks taotletavad teadmised, oskused, hoiakud

Õpilane:

- mõistab, kuidas ühiskond mõjutab pereväärtusi, traditsioone, hoiakuid, sealhulgas laste kasvatamist ja suhtumist seksuaalsusesse, mõistab, kuidas on kooselu vormid ja perekonna roll aja jooksul muutunud;
- mõistab inimese arengu võimalusi perekonnas, paarisuhtes ja lapsevanemana, võtab vastutuse oma rolli eest, arvestades teiste pereliikmetega;
- teab, kuidas pereelu, sealhulgas abielu on õigusaktidega reguleeritud, oskab sellega igapäevaelus arvestada ja vajaduse korral leida asjatundlikku õigusabi;
- mõistab suhetega kaasnevaid õigusi ja kohustusi, inimeste võrdse kohtlemise vajalikkust ning võtab vastutuse oma suhete eest;
- kasutab teaduspõhiseid allikaid perekonna, suhete ja terviseiga seotud info ja abivõimaluste leidmisel;
- mõistab inimliku läheduse ja armastuse erinevaid avaldumisviise;

- mõistab seksuaalse arengu individuaalsust;
- mõistab paarisuhete dünaamikat ja võtab vastutuse;
- mõistab perekonna rolli traditsioonide hoidja ja kandjana, väärtustab sotsiaalsete suhete, tavade ja kommete toetavat mõju peresuhetele;
- mõistab tervisliku eluviisi ja turvalise käitumise tähtsust inimese elus ja iseenda sotsiaalset vastutust tervisekäitumises;
- on teadlik tarbija ja oskab koostada perekonna eelarvet, arvestades pere võimaluste ja pereliikmete vajadustega;
- mõistab vanemlikku vastutust erinevas vanuses laste arengu toetamisel.

Õppesisu ja õpitulemused käsitletavate teemade kaupa

Perekond ühiskonnas

Õppesisu: Perekond, perekonna liigitused. Perekonna ülesanded. Perekonna minevik, olevik ja tulevik. Pereväärtused, traditsioonid, hoiakud (sh laste kasvatamine ja suhtumine seksuaalsusesse) läbi ajaloo. Kooselu ja kooselu vormid. Kooselu vormid läbi ajaloo täitmaks perekonna ülesandeid. Perekonna roll ja tähtsus läbi inimese elukaare. Ühiskonnas kehtivate hoiakute (sh soostereotüübid) piirav mõju inimesele ja inimsuhetele.

Ainekursuse läbinud õpilane

- selgitab näidete abil, kuidas ühiskond ja kultuur on läbi ajaloo mõjutanud pereväärtusi ja -traditsioone ning laste kasvatamise põhimõtteid;
- analüüsib ühiskonna ja kultuuri, sh traditsioonide mõju seksuaalsusele ja seksuaalsuhetele; analüüsib näidete alusel soostereotüüpide põhjusi, nende piiravat mõju inimese minapildile, käitumisele, suhetele ja valikutele;
- toob näiteid erinevatest kooseluvormidest ajaloos ja tänapäeval ning analüüsib, kuidas need täidavad perekonna ülesandeid;
- analüüsib perekonna tähtsust inimese jaoks elu erinevatel perioodidel.

Suhted ja vastutus perekonnas

Õppesisu: Perekonna roll tavade, kommete ja traditsioonide hoidja ja kandjana ning põlvkondi ühendavate sidemete tugevdajana. Vastutus oma rolli eest peres arvestades pereliikmetega. Pereliikmete rollid, ülesanded ja vajadused ning suhted (sh vägivaldsed suhted) ja toetus perekonna ülesannete täitmisel. Toetavad paari- ja peresuhted. Vastutus oma rolli eest peres arvestades pereliikmetega. Pereelu (sh abielu) sätestav seadusandlus ja pereliikmete õigused ja kohustused. Perepoliitilised meetmed perede toetamisel. Suhe. Paarisuhe. Lähisuhte ja selle olemus peres (sh abielus). Pere kui sotsiaalne süsteem laiemas sotsiaalses võrgustikus. Suhete katkemine (sh lahkumine ja abielulahutus) peres ja kooselus.

Lein ja leinaga toimetulek. Abi saamise võimalused. Inimõigused. Suhetega kaasnevad õigused ja kohustused inimeste võrdsel kohtlemisel. Laste õigused ja lastekaitse. Abi saamise võimalused. Inimliku läheduse ja armastuse erinevad avaldumismvormid. Armastus paarisuhtes (sh seksuaalsuhtes). Paarisuhte dünaamika. Seksuaalsuhte dünaamika: seksuaalsuse trepp. Terved ja turvalised seksuaalsuhted. Nõusolek ja vastutus seksuaalsuhtes. Soosterotüübid, meedia ja ühiskond. Pere eelarve koostamine arvestades pereliikmete vajadusi ja pere võimalusi. Koduse kasvatus (sh erinevate kasvatustilide) mõju lapse arengule. Lapse ja vanema vaheline kiindumussuhte tähtsus lapse turvalisuse allikana peres.

Ainekursuse läbinud õpilane

- selgitab, milles seisneb põlvkondi ühendavate sidemete tugevdav ja toetav mõju pereelule;
- analüüsib enda huvide, hobide ja ettevõtmiste toetavat mõju enesearengule ja peresuhetele;
- analüüsib, kuidas paarisuhe ja ema / isa roll mõjutavad inimese arengut;
- analüüsib perekondlike toetavate ja probleemsete, sh vägivaldsete suhete mõju inimese arengule ja elule;
- toob näiteid pereelu, sh abielu ja laste elu reguleerivatest õigusaktidest ja analüüsib, kuidas need sätestavad perekonnaliikmete õigusi ja kohustusi;
- toob näiteid riiklikest institutsioonidest, mis tegelevad perepoliitika elluviimisega, toob näiteid riikliku perepoliitika rakendamisest, sh toetustest ja teenustest;
- analüüsib, kuidas sõltub perekonna ülesannete täitmine igast pereliikmest, millised on pereliikmete võimalused üksteist toetada ja abistada, millised on pereliikmete õigused oma ajale, ruumile ja materiaalsele kulutustele;
- teab, et lähisuhe, sh abielu põhineb vastastikusel austusel ning partnerite õiguste ja vajadustega arvestamisel;
- analüüsib lahkuminekku ja abielulahutuse põhjusi, tagajärgi ning oskab vajaduse korral leida psühholoogilist ja õigusabi;
- selgitab leina olemust ja kirjeldab leinast ülesaamise võimalusi;
- toob näiteid peretraditsioonidest ning selgitab tavade ja kommete tähtsust perekonnasuhetes;
- selgitab lähisuhete ja sotsiaalse võrgustiku tähtsust inimese elus;
- mõistab iga inimese õigust võrdsel ja lugupidavale kohtlemisele;
- mõtestab enda kogemusest lähtuvalt armastuse tähendust, paarisuhte ja seksuaalse läheduse dünaamikat ning neid mõjutavaid tegureid, õigusi ja kohustusi suhte erinevates etappides;
- analüüsib seksuaalsuhtet kui inimliku läheduse avaldumismvormi ja selle

seotust armastusega;

- teab, et turvaline ja vastastikku rahuldust pakkuv seksuaalkäitumine põhineb partnerite võrdsel kokkuleppel, selgitab soostereotüüpide mõju inimese arengule ja seksuaalkäitumisele;
- arvestab perekonna eelarve kavandamisel pereliikmete vajadusi, pere majanduslikku olukorda ja võimalusi;
- selgitab koduse kasvatus mõju lapse arengule;
- analüüsib lapse ja vanema vahelise kiindumussuhte kujunemist ning kasvatusstiilide mõju sellele;
- toob näiteid lapse õigustest ja abi saamise võimalustest laste õiguste kaitsmisel.

Tervis ja turvalisus

Sisu märksõnad: Usaldusväärsed infoallikad inimese turvalise tervisekäitumise ja terviseedenduses. Pereliikmete tervist (füüsiline, emotsionaalne, sotsiaalne, vaimne) mõjutavad peresisised ja perevälised tegurid. Inimese tervist mõjutavad riski- ja kaitsetegurid (individuaalsed omadused ja käitumismustrid, sotsiaal majanduslikud olud ja keskkonnategurid). Pereplaneerimine ja seda mõjutavad tegurid. Planeeritud ja planeerimata rasedus. Nõu ja abi pakkuvad asutused noortele seoses rasedusest hoidumise ja pereplaneerimisega. Suhtevägivald (sh lähisuhte-, kohtingu ja seksuaalvägivald) ja selle ennetamise võimalused. Suhtevägivalla põhjused ja tagajärjed indiviidi, pere ja kogukonna tasandil ning abi saamise võimalused. Inimkaubandus ja prostitutsioon. Sõltuvus (sh kaassõltuvus, suhtesõltuvus) peres kui süsteemis ja abi saamise võimalused.

Ainekursuse läbinud õpilane:

- kasutab usaldusväärseid allikaid tervise, suhete ja sotsiaalmajanduslike küsimuste kohta info otsimisel ja probleemide lahendamisel, järgides autoriõiguse ja intellektuaalse omandi kaitse põhimõtteid, viidates ja refereerides nõuetekohaselt;
- toob näiteid pereliikmete füüsilist, emotsionaalset, sotsiaalset ja vaimset tervist mõjutavatest teguritest;
- analüüsib planeeritud ja planeerimata rasedusega kaasnevaid valikuid ning neid mõjutavaid tegureid, oskab leida vajaduse korral abi;
- teab, mis on kohtingu-, lähisuhte- ja seksuaalvägivald ning mis on inimkaubandus ja kust otsida vajaduse korral abi;
- analüüsib kohtingu- ja lähisuhtevägivalla põhjusi ja tagajärgi ning ennetamise ja abi saamise võimalusi;
- analüüsib, kuidas mõjutab pereliikme sõltuvushäire peresuhteid, kirjeldab

kaassõltuvuse olemust ja teab, kust vajaduse korral abi otsida.

RIIGIKAITSEÕPETUS

Õppeaine kirjeldus, sh lõimingu võimalused

Riigikaitseõpetus koosneb kahest kursusest, millest üks kursus on teoreetiline ja teine praktiline. Praktilise kursuse viib läbi Kaitseväe või Kaitseväe struktuuriüksus. Praktilise kursuse, s.o välilaagris osalemise eeldus on teoreetilise kursuse vastava osa läbimine. Kool korraldab riigikaitseõpetuse teoreetilise ja praktilise osa eraldi kursustena gümnaasiumi kolmandal aastal. Teoreetiline kursus on kohustuslik kursus ja praktiline õpilase poolt valitav kursus.

Riigikaitseõpetuse kaudu toetatakse üldpädevuste arengut, käsitletakse läbivaid teemasid ning kasutatakse valdkonnaülese lõimingu võimalusi vastavalt kooli eripärale ja kooli õppekavas sätestatule

Gümnaasiumi lõpuks taotletavad teadmised, oskused, hoiakud

Riigikaitseõpetusega taotletakse, et õpilane

- on Eestile lojaalne kodanik, kellel on positiivne hoiak ja valmidus vajaduse korral Eestit kaitsta ning kes tegutseb lähtuvalt õigusriigi põhimõtetest;
- järgib demokraatlikke väärtusi, üldkehtivaid moraalinorme ja eetika põhimõtteid ning aktsepteerib inimeste ja nende väärtushinnangute erinevusi;
- teab riigikaitse korraldust ja riigikaitse seotust erinevate ühiskonnaelu valdkondadega;
- väärtustab riigikaitset, Kaitseväge ja vabatahtlikku tegevust Kaitseväes ja on motiveeritud vaba tahte alusel läbima ajateenistust;
- on omandanud esmased oskused hädaolukordades adekvaatseks käitumiseks, on abivalmis ja vastutustundlik kodanik;
- hindab erinevatest teabekanalitest (sh digitaalsetest) saadud info asjakohasust ja usaldusväärsust ning käitub sellest lähtuvalt vastutustundliku kodanikuna, toetades ühiskonna demokraatlikku arengut;
- kasutab asjakohast digitehnoloogiat, on teadlik digikeskkonna ohtudest, järgib ka digikeskkonnas moraali- ja väärtuspõhimõtteid;
- kirjeldab väe- ja põhilisi relvaliike ja nende funktsioone;
- kirjeldab maaväe allüksuseid alates jaost kuni diviisini.

Valikkursus „Riigikaitse“

Õppesisu

- Eesti sõjaajalugu
- Tänapäeva sõjalised kriisid, sõjad ja relvakonfliktid
- Eesti julgeoleku- ja kaitsepoliitika ning riigikaitse juhtimine
- Kaitseväeteenistus
- Topograafia ja orienteerumine
- Esmaabi
- Siseturvalisus ja elanikkonnakaitse

Kursuse läbinud õpilane

Teemas „Eesti sõjaajalugu“

- seletab näidete kaudu, kuidas sõjapidamine on ajaloo jooksul muutunud ning selgitab sõdade mõju ühiskonnale ja inimeste saatusele (oma perekonna näitel);
- nimetab Eesti ja Euroopa sõjaajaloo tähtsamaid sündmusi ning nende põhjusi maailma ajaloo kontekstis; analüüsib sõja tagajärgi ja mõju ning seoseid ühiskondlike protsessidega;
- seletab ja kasutab kontekstis mõisteid sõda, sõjaajalugu, sõjandus, sõjateadus, strateegia, taktika, heidutus, üldine sõjaväekohustus, palgasõjavägi, massiarmee;
- teab, kes olid Michael Andreas Barclay de Tolly, Johan Laidoner, Aleksander Tõnisson, Julius Kuperjanov ja Johan Pitka, ning iseloomustab nende tegevust;
- kirjeldab Eesti riigikaitse taasloomist.

Teemas „Tänapäeva sõjalised kriisid, sõjad ja relvakonfliktid“

- toob näiteid 20. sajandi teise poole ja nüüdisaegsete sõjaliste kriiside ja konfliktide kohta, analüüsib nende tunnuseid, põhjusi ja arenguid;
- kirjeldab rahvusvahelise julgeolekukeskkonna erinevaid arenguetappe ning võrdleb külma sõja aegset ja tänapäevast julgeolekukeskkonda;
- iseloomustab peamisi julgeolekuga tegelevaid rahvusvahelisi organisatsioone (NATO, EL, ÜRO, OSCE);
- nimetab massihävitusrelvade põhitüüpe, kirjeldab nende kasutamise eesmäärke ja tagajärgi;
- iseloomustab ja kasutab kontekstis mõisteid sõjaline kriis ja konfliktid, infosõda ja hübriidsõda, traditsiooniline ja asümmeetriline oht, küberturvalisus, psühholoogiline kaitse, massihävitusrelv, terrorism, heidutus.

Teemas „Eesti julgeoleku- ja kaitsepoliitika ning riigikaitse juhtimine“

- kirjeldab Eesti riigikaitse laia käsituse põhimõtteid, eesmäärke ning üldist korraldust;

- kirjeldab Eesti julgeoleku- ja kaitsepoliitika põhijooni rahvusvaheliste suhete ning Euroopa ja maailma julgeoleku kontekstis;
- nimetab Eesti peamised julgeolekuohud;
- kirjeldab Eesti riigikaitse juhtimist ja nimetab erinevate osapoolte ülesanded;
- nimetab Kaitseväge ja Kaitseliidu ülesandeid ja kirjeldab nende struktuuri ja oskab neid võrrelda;
- kirjeldab Kaitseväge ja Kaitseliidu traditsioone ning sümbolikat; tunneb ära kaitsevälase vormiriietuse, auastmetunnused ja eraldusmärgid;
- seletab ja kasutab kontekstis mõisteid riigikaitse lai käsitlus, kaitsevõime, heidutus, asümmeetrilised ohud.

Teemas „Kaitseväeteenistus“

- väärtustab aja- ja reservteenistuse läbimist, et olla vajaduse korral valmis osalema riigikaitstes;
- teab oma ülesandeid ja rolli riigikaitstes osalemisel;
- väärtustab vaba tahte alusel ajateenistuse läbimist;
- kirjeldab ja võrdleb ajateenistuse, asendusteenistuse, reservteenistuse ja tegevteenistuse eesmärgi ja korraldust;
- kirjeldab tegevvälase elukutset ja elukutse omandamise võimalusi;
- seletab ja kasutab kontekstis mõisteid kaitseväekohustus, kaitseväekohustuslane, kutsealune, ajateenija, ajateenistus, kaitseväeteenistus, tegevteenistus, tegevvälane, reservteenistus, reservis olev isik, õppekogunemine.
- kirjeldab rivikorra kujunemise ajalugu ja kasutamise vajadust näidete toel;
- selgitab rivikorra tähtsust tänapäeval meeskonnatunnetuse ja ühtekuuluvuse ning distsipliini alusena;
- teab, mis on käsklus, eel- ja täitekäsklus;
- tunneb koondrivi käsklusi ja liikumist koondravis.
- teab erinevaid relva- ja laskemoona liike;
- teab relva kandmise kultuuri ning relva kasutaja vastutust;
- teab relva ja laskemoona ohutu käsitsemise põhimõtteid;
- kirjeldab relva ja padrundi tööpõhimõtteid;
- kirjeldab kuuli lendu ja seda mõjutavaid tegureid;
- nimetab Kaitseväes ja Kaitseliidus kasutatavaid relvi ja relvasüsteeme.

Teemas „Topograafia ja orienteerumine“

- määrab paberkaardil kasutatavat mõõtkava ja teisendab seda maastikul sammupaaridesse;

- tunneb ära topograafilise kaardi leppemärke ja iseloomustab kaardil kajastatud objekte; mõistab objektide vahelisi ruumilisi seoseid;
- määrab kaardil malliga direktsiooninurga ja looduses maastikul kompassi järgi asimuudi;
- selgitab direktsiooninurga ja asimuudi erinevusi ning põhjuseid;
- orienteerub kaardi ja kompassi järgi.

Teemas „Esmaabi“

- oskab õnnetuse korral olukorda adekvaatselt hinnata ja vastavalt tegutseda, sh abi kutsuda, vajaduse korral abi anda ja kannatanut transportida;
- analüüsib ohtusid, mis võivad õnnetuskohal esineda, ning teab, kuidas kaitsta ennast ja abivajajat võimalike ohtude eest;
- teab elupäästva ja jätkuva esmaabi võtteid ja kasutab neid;
- teab käepäraseid ja meditsiinilisi abivahendeid ja kasutab neid;
- annab esmaabi erakorralise haiguse, õnnetuse või mürgistuse korral ning traumakannatanule.

Teemas „Siseturvalisus ja elanikkonnakaitse“

- kirjeldab Eestis toimuda võivaid hädaolukordi;
- loetleb siseturvalisuse tagamisega tegelevaid ametkondi ja nende ülesandeid;
- teab, kuidas riik erinevate hädaolukordade puhul tegutseb, ning kirjeldab elanikkonnakaitse korraldust riigis ja oma kodukohas;
- kirjeldab enda ja oma pere ettevalmistusi erinevateks hädaolukordadeks ja elutähtsate teenuste katkestusteks (elekter, side, küte jmt);
- kirjeldab enda käitumist ja teiste abistamist erinevate hädaolukordade puhul;
- oskab leida teavet ohtudest nii kodukandis kui ka välisriiki reisides.

Valikkursus “ Riigikaitse välilaager”

Õppesisu

Kursusel praktiseeritakse välitingimustes erinevates situatsioonides hakkamasaamist üksikisiku tasandil ja meeskonnana. Õpitakse majutuse (sh hügieenialade) rajamist ja toitlustuse korraldamist välitingimustes ning individuaal- ja allüksuse varustuse kasutamist. Harjutatakse erineval maastikul orienteerumist kompassi ja kaardiga valgel ning pimedal ajal. Praktiline esmaabi hõlmab tegevuste harjutamist simuleeritud õnnetuspaigal ning elupäästvat ja jätkuvat esmaabi.

- Välilaagri rajamine ja eluolu välitingimustes, sh toitlustamine, keskkonnakaitse
- Individuaal- ja allüksuse varustus
- Topograafia ja liikumine maastikul

- Esmaabi välitingimustes
- Laskeõpe

Kursuse läbinud õpilane

- rajab välitingimustes majutus-, söögi- ja hügieenialad;
- järgib välitingimustes tootlustamise ja hügieeni reegleid;
- oskab välitingimustes valmistada sooja toitu (sh kasutada kuivtoidupakki);
- tunneb meetmeid, kuidas ära hoida reostust looduses ning metsatulekahjude teket;
- kasutab välitingimustes hakkamasaamiseks vajalikku üksikisiku ja meeskonna varustust otstarbekohaselt ja õigesti;
- orienteerub üksi ja mitmekesi kaardi ja kompassi järgi vähe- ja keskmiselt liigendatud maastikul valgel ja pimedal ajal;
- tunneb õist orienteerumist piiravaid tegureid;
- kasutab üldiseid esmaabivõtteid erakorralise haigestumise, mürgistuse või õnnetusjuhtumi korral;
- tunneb erinevaid kannatanu transportimise võtteid;
- kasutab käepäraseid ja meditsiinilisi abivahendeid;
- järgib relva ja laskemoonaga ümberkäimise ohutuseeskirju ja -nõudeid;
- käitub lasketiirus turvaliselt laskmiskäskluste järgi;
- võtab iseseisvalt laskeasendeid ja kasutab õiget päästmistehnikat;
- sooritab ohutult tiirulaskmise praktilisi harjutusi juhendaja kontrolli all.